

Posudek oponenta diplomové práce – akademický rok 2017/2018

Autor: Jana Mazaná **Forma studia:** denní **Obor:** Učitelství pro střední školy – dějepis/
Učitelství pro střední školy základy společenských věd

Název práce: Testamentární praxe pozdně středověkých šlechticů

Vedoucí DP: PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Oponent DP: prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Práce Jany Mazané patří k pracím, které se zabývají výzkumem české šlechty pozdního středověku. Z rozsáhlé problematiky si autorka za předmět analýzy zvolila výzkum postavení šlechticů v rodině a v šlechtické společnosti zhruba od sklonku 14. do počátku 16. století na základě dochovaných závětí. Časové rozpětí je určeno dochováním testamentů (kšaftů), které urozené ženy zanechaly a jejichž rozbor lze považovat za způsob, jak prozkoumat a přiblížit postavení urozené ženy, její majetkové zabezpečení a sociální ukotvení ve šlechtické společnosti. Současně autorka usiluje o poznání testamentární praxe pozdního středověku a zjištění, jak existují rozdíly mezi ženskými a mužskými závěti. Pro svůj výzkum získala celkem 16 posledních vůlí, které sepsaly příslušnice panského i rytířského stavu. Registruje jejich různou podobu mající povahu deskových závětí, závětí listinných a závětí svého druhu zvláštních pocházejících z období válek a vnitřních rozvatů, kdy se do desk zemských nezapisovalo.

Většina testamentů je publikována v edicích pramenného materiálu, např. v Archivu českém, další autorka našla v třeboňském SOA. Práce vychází také ze studia bohaté literatury věnované smrti a jejímu vnímání, dědickému právu a jeho odlišnostem v českém prostředí a konečně i postavení ženy ve šlechtické společnosti. Této trojí propojené tematice věnovala tři první kapitoly, v nichž si sama ujasňovala všechny okolnosti spojené s výzkumem. Současně přehledným výkladem nastudovaných znalostí vytvořila solidní základnu pro rozbor dochovaných a nalezených testamentů, jimž je věnována nejdelší čtvrtá kapitola. Práce obsahuje i nezbytný, poměrně dlouhý úvod, koncipovaný také jako zamyšlení nad významem a vnímáním smrti ve sledovaném období a nad rozdíly, které se v testamentární praxi postupně projevovaly. Autorka rovněž uvádí edice, z nichž testamenty vybírala, zmiňuje využití kšaftů z archivního fondu Cizí rody v SOA Třeboň a pojednává o literatuře, z nichž ve své práci vycházela.

Klíčovou část práce představuje právě 4. kapitola, vnitřně dělená do tří částí věnovaných jednotlivým typům závětí a vždy doplněných stručným shrnutím poznatků získaných pro daný typ závěti. V úvodní části a v 1. podkapitole této kapitoly je popsána struktura testamentu a současně autorka zdůrazňuje, co bude u jednotlivých složek závěti zkoumat, avšak činí tak poněkud neorganicky, když přechází střídavě od jedné položky k druhé v obou zmíněných částech textu. V poslední části kapitoly porovnává Jana Mazaná ženskou poslední vůli s testamenty šlechticů z daného období. Kvůli neexistenci práce, která by se pro dané období mužskou závěti zabývala, a pro malé dochované množství těchto kšaftů provádí užitečnou komparaci se zachovanými závěťmi tří šlechticů – příslušníka panského stavu Zdeňka Kostky z Postupic a dvou rytířů, vesměs z 2. poloviny 15. století. Srovnání ukázalo vcelku nepodstatné rozdíly mezi testamenty mužů a žen.

Rozsáhlý a solidně sepsaný závěr vychází ze získaných poznatků. Je výkladem vývoje a praktické podoby testamentární aktivit českých šlechticů (fakticky šlechty vůbec) v pozdním středověku. Vysvětluje důvody, které vedly k tomu, že zápis v deskách zemských přestával v případě dědického pořízení dostačovat. Připomíná, že možnosti šlechty byly na rozdíl od

měšťanstva královských měst poněkud omezené panovníkovou vůlí. Zabývá se okruhem příjemců dědictví a variabilitou odkazů vázanou na přežití a postavení nejbližších dědiců, zohledňuje politický vývoj v zemi, kdy občanská válka a interregnum bránily možnosti zápisů do desek zemských a posilovaly odhodlání psát závěti. Dále se zabývá svědky a dovozuje, že šlechtičny jako svědkové nikdy nefigurovaly. Považoval bych však za potřebné více rozvést fakt, že testamentsy nedovolily odhalit rozdíly mezi katolíky a utrakvisty, ač tento cíl autorka zmínila v úvodu (s. 2). Negativní zjištění totiž vtělila do jedné, v ostatním textu „utopené“ věty (s. 51). Možná by bylo dobré rovněž zdůraznit, že výzkum neodhalil ani rozdíly mezi šlechtičny z panského a rytířského stavu. V každém případě však práce potvrdila, že české šlechtičny požívaly při rozhodování o svém majetku, které po smrti zanechají, fakticky stejných práv jako jejich manželé, otcové a bratři.

Z dílčích věcných připomínek přidávám upozornění, že nejvyšší komorník Moravského markrabství není nejvyšší komoří (s. 38). Titul komořího byl titul používaný Habsburky a byl udělován řadě předních šlechticů (mnohdy i jako čestný titul bez povinnosti prodlévat v blízkosti panovníka), zatímco nejvyšší komorník byl jedním z nejvyšších zemských hodnostářů. V případě poznámek autorka zbytečně opakuje v odkazech na literaturu celé znění bibliografické citace při druhém, případně dalším použití, ve dvou případech opakovaně odkazuje na stejnou literaturu (pozn. 3 a 13), po druhé na stejné závěti, když uvádí příklady úvodu testamentu, v němž šlechtična pořizující závěť se představuje odkazem na svého manžela (pozn. 101–105 na s. 23, a pozn. 140–144 na s. 40).

Stylisticky má práce solidní úroveň, přesto lze vytknout chyby ve větné interpunkci (nejsou odděleny vložené vedlejší věty nebo věty v souřadném souvětí – ss. 11, 16, 31 a 45), objevuje se i porušení větné vazby (ss. 1 a 19) a nesprávné pády (s. 2, 36 a 37) či chybějící sloveso (s. 19). Někdy je nevhodně použit přítomný čas. Objevuje se také dvojitá podoba jména Viktorina Kornela/Corneliuse ze Všehrd.

Práce studentky Jany Mazané splňuje původně autorkou vymezené cíle. Přes dílčí připomínky ji považuji za velmi dobře zvládnutý text, který zaslouží ocenění. Nárokům na závěrečnou práci v magisterském studijním oboru Učitelství pro střední školy – dějepís tak vyhovuje, a proto ji doporučuji k obhajobě. Hodnotím ji stupněm ...

V Praze 3. srpna 2018

prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.